כג: כיצד הרגל פרק שני בבא קמא

עין משפט נר מצוה

סג א מיי׳ פ״ב מהלכות מקח ומכר הלכה יט ופיר׳ הכסנות ומה״מ סמג עשין מז טוש״ע ח״מ ס׳ שלה:
סד ב ג ד מיי׳ שם פ״ו הלכה ח סמג שם:
סה ה מיי׳ שם הלכה יא:
סו ו מיי׳ שם פ״ה הלכה ח ופיין הכסנות ומה״מ סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ שלז סעיף ח וסעיף ב:
סז ז מיי׳ פ״ו שם הלכה ח סמג שם טור ש״ע ח״מ סי׳ שפט סעיף ה:
סח ח מיי׳ שם הלכה ז:

תורה אור השלם

ו. וְאִם שׁוֹר נֶגַח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְהוּעַד בְּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת: שמות כא כט

רבינו חננאל

כחצר הניזק דמי דכר איבעיא ואפשיטא דכחצר הניזק דמי דתנא רב מרי ואמר שן דחייב רחמנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה והפילה הכותל או טינפה פירות להנאתה שדומה הויזקן לשן דיש לה הנאה להזיקה שכשם שיש לה הנאה באכילתה כך יש הנא׳ כשנתחככה בכותל וכיוצא בה ואקשי׳ עלי׳ והא כתיב ובער זה השן וכתיב כאשר יבער הגלל עד תומו ש״מ דשן דחייב רחמנא כגון דבעיר ליה כוליה שנא׳ עד תומו. וזה שהפילה הכותל וטינפה הפירות לא ביערם לגמרי דהא קיימי ומתחזו. ופריק רב אשי כגון דשף צלמי. פי׳ כגון שהיו לו צורות מצוירים בכותל נתחככה בהן ושפשפה אותם [1] פלשון (בתרגום דברים טז) ושפטי יתיה בשופינא ובערם מן הכותל לגמרי כדגרס׳ בשוף יום הכפורים בענין שכבת זרע שישנו על בשרו אם מבערב ישפשף כלומר יתבך בבשרו עד שיבערו לגמרי ובא רב אשי ופריק (פירוק) אתר דפסע פסועי פי׳ כגון בצע המקום שנתחככה בהן שיברה האבנים ושחיקתן והפירות בדריסה טינפתם ודרסתם (וכילתם) כדכתיב בצע אמרתו לשון כלייה והוא חמימות והשלמות ואתיגן למיפשטיה מהא שיטה בו כלב כו׳ ופשוטה היא. דאפיק כלבא לגיביה וסרטיה פי׳ שיני הכלב שהן ניבין גדולין יוצאין מפיו ולהרע והכה בהן ולא הכניס [ידו] לתוך פיו. ת״ש השיך בו את הנחש כו׳ ופריקי לענין קטלא דברי הכל חייב ולא יכיל מזיק למימר מאי בעית ברשותי כי קמיבעיא לן לענין מסוגא ולא (אפשטא) אלא מסתברי דקתני על הוברה משלם נזק שלם ש״מ דפי הכלב כחצר הניזק דמי. והשתא סלקא שמעתין כו׳ יוחנן דאמר אשו משור חציו אית ליה נמי משום מסונו וקיימא לן כוותי׳. הנהו עייז דבי תרבו דהוו מפסדי לו׳ יוסף ואמר לאביי זיל דכתיב ובער בשדה אחר היכי משכחת לה ופריק אביי בשתחרה הבהמה הנדר או נפל הנדר כלילה וגנבה הבהמה ואכלה כי האי גונא השן חייבת אבל בשדה שאינה נדורה השן פטורה ועמדה הא דאביי ולא איפריכא והא דמכריו רבה ואיתיבא ר׳ יוסף לאו דסמכה היא דרב יוסף כשמעתיה ואביי הא אוקמיה בטעמא ואסתלק רב יוסף ושתק ולרבה לא איתברירה דדבריו נינהו דהא גרסי׳ ואיתיבי׳ ר׳ יוסף לפיכך אין כח לפסוק הלכה כמותו. פי׳ עייז דשוקא. העומדין לשביחה: **מתני׳** איזהו תם ואיזהו מועד מועד שהעידו עליו ג׳ ימים. ותם שיתחזור בו ג׳ ימים דברי ר׳ יהודה ור׳ מאיר אומר מועד שהעידו בו ג׳ פעמים וכו׳. ואמרינן מאי טעמא אמר אביי תמול חד מתמול תרי כלומר אילו היה כתיב תמול אינו אלא יום אחד השתא דשינה קרא וכתב מתמול תרי

וזה הנשון נלא דוקא דהכא לא שייך נשון זה שהכלב נקח מעצמו אלא כלומר כיון דנזרת הכתוב דבעי׳ אכילה כחצר הניזק ואי פי׳ פרה כחצר המזיק אפילו כי אכלה בגדים דבעל החרבה הוי אכילה כחצר המזיק ואגב דשייך לשון זה בגמרא אחר לתוך פיה נקט ליה ומייתי מציקה בו את הכלב דשפוי מיקרי * אפילו הכנים יד מבינו כפי הכלב או הנחש והשיך היינו דתחב ודחק שיני הכלב ונחש בנשר מבינו וא״כ אמאי מייב בעל הכלב והלא ידו בחצר המזיק הוא ולימא ליה מאי נעי יד בפומא דכלבא והא דקאמר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אף על גב דמשכחת לה שפיר כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום דפשטיה דקרא משמע שהכיעור היתה בחצר הניזק קנעי היכי משכחת לה וכרים מסכת שבת (דף ג:) איכא נמי תפשוט מסוגיא דשמעתין דקאמר תפשוט מדבעי רב ביבי בר אביי: **תא** שמע שיסה בו את הכלב. ותימה דאמאי לא משני לענין קטלא לא אמרינן בשמוך דהן משנה היא דישא דהשיך בו את הנחש דמייתי בתר הכי בפ׳ אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ופס) ושמא משמע ליה דישא בין לענין מיתה בין לענין נזקין ולקמן נמי מייתי לה גבי בעיא דמשסה כלבו של חבירו: **דאפקיה** לגיביה וברטיה. הו״מ לשנוי כגון שלא הכניס יד מבינו אלא הכלב עצמו לקחה כשסיסהו אלא דמשני לפי מה שסכור דמיירי כשהושיט לו ידו: **יבלי** למיסר לגדור מר גדירא בארעיה. היה נשמע אביי שלא היה חפץ ליקח לשם להמנע (לעיל דף יט:) אכלה מתוך החנות משלמת כו׳ ולא אמרינן היה לו לעשות מנוחו וכן אכלה מלידי הרחבה ולעיל נמי לא פריך דליפטר בעל הכלב מן החרבה ורב אלפס פסק כרב יוסף ולימה לדאביי דדחויא בעלמא הוא: **הנהו** עייז דשוקא כו׳. דוקא בהנהו דקיימי לשחיטה ואע״ג שישלמו מה שהזיקו לא בעי למיקם בהדייהו לדיעה וחימנין נמי דליכא שהדי אכל עז לאכלה ורחל לגיתה יכול לומר כשיזק שלם כדאשכחן גבי עיזי דני תרבו דאמר ליה זיל אלנעיעה ולא אמר ליה זיל אחטיעה: **איזהו** מועד כו׳. אומר ר״י דהא דאמרינן בהנא על יבמתו (יבמות דף מד:) דסמסה לן תנא דשור המועד כרשב״ג דאמר בשלש זמנין הוי חזקה לא משום דמיהוי פלוגתייהו בשור המועד דמקרלי דרשינן):

שיהו התינוקות כו׳. אף על גב דאמר אית ליה מזלא מ״מ כיון שנעשה שפל כל כך שהתינוקות ממשמשין בו ואמאי חזר לקדמותו ולא נא ר״מ למעבד שלא תועיל חזרה שלשה ימים אלא דאפילו ביום אחד פעמים דאיכא חזרה כגון ע״י תינוקות וג׳ פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע״פ שמועיל להעלאה דה״נ אשכחן לר״ש דבשלשה פעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג׳ ימים:

ולא ישמרנו האידנא חייב. פי׳ נקונטרס בפי׳ דאשונה לדרכא בפעם ג׳ חייב ר״ש ל״ל לפי׳ הא דקאמר לקמן דאמו ג׳ כימי סהדי בחד יומא דלמ״ד לגיעודי תורא אינמלמין בעלים ר״ש אע״פ שלא ידעו תחלה ואינו נראה דוהועד בבעליו כתיב ואמ״כ אם לא ישמרנו משלם ר״ש וכריתת דלקמן קתני דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני בעלים וא״כ אפילו למ״ד לגיעודי תורא צריך שידעו הבעלים תחלה וכי אמו ג׳ כימי סהדי בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים ר״ש עד בגיתה ד׳ ורש״י עלמא מזר כו׳ משום דכרים מזקת הכתיב (כ״ג דף כח. ופס) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד בגיתה ד׳ לא מיתייב כו׳ ופי׳ דמשמעות דורשין איכא בגייניהו והר״ר

לר׳ יוסף ואמר לאביי זיל דכתיב ובער בשדה אחר היכי משכחת לה ופריק אביי בשתחרה הבהמה והשיב רב יוסף אם כל שדות גדורות הן האי דכתיב ובער בשדה אחר היכי משכחת לה ופריק אביי בשתחרה הבהמה הנדר או נפל הנדר כלילה וגנבה הבהמה ואכלה כי האי גונא השן חייבת אבל בשדה שאינה גדורה השן פטורה ועמדה הא דאביי ולא איפריכא והא דמכריו רבה ואיתיבא ר׳ יוסף לאו דסמכה היא דרב יוסף כשמעתיה ואביי הא אוקמיה בטעמא ואסתלק רב יוסף ושתק ולרבה לא איתברירה דדבריו נינהו דהא גרסי׳ ואיתיבי׳ ר׳ יוסף לפיכך אין כח לפסוק הלכה כמותו. פי׳ עייז דשוקא. העומדין לשביחה: **מתני׳** איזהו תם ואיזהו מועד מועד שהעידו בו ג׳ ימים דברי ר׳ יהודה ור׳ מאיר אומר מועד שהעידו בו ג׳ פעמים וכו׳. ואמרינן מאי טעמא אמר אביי תמול חד מתמול תרי כלומר אילו היה כתיב תמול אינו אלא יום אחד השתא דשינה קרא וכתב מתמול תרי

כחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי דאיבעיא להו פי פרה כחצר הניזק דמי או כחצר המזיק דמי ואי אמרת כחצר המזיק דמי שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אמר רב מרי בריה דרב כהנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה וטנפה פירות להנאתה מתקיף לה מר זוטרא והא בעינא כאשר יבער הגלל עד תומו וליכא רבינא אמר דשף צלמי רב אשי אמר דפסעי פסועי ת״ש [6] שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור מאן פטור [6] [א] משסה פטור וחייב בעל כלב ואי אמרת כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומיה דכלבאי אימא פטור אף משסה ואיבעית אימא דאפקיה לגיביה וסרטיה ת״ש [2] השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים [3] פוטרים [3] ואמר רב אחא בר יעקב כשתימצי לומר לדברי ר׳ יהודה ארס נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך [7] מביש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים [2] ארס נחש מעצמו מקיא [7] לפיכך נחש בסקילה ומביש פטור ואי אמרת פי פרה כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומא דחיוואי לענין קטלא לא אמרינן ומנא תימרא דתניא [8] הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה ובעלים פטורים מן הכופר בעלים פטורין מן הכופר מ״ט דאמר ליה ברשותי מאי בעית שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי אלא לענין קטלא לא אמרינן הנהו עייז דבי תרבו דהוו מפסדי ליה לרב יוסף א״ל לאביי זיל אימא להו למרייהו דליצנעינהו אמר ליה אמאי איזיל דאי אזלנא אמרי לי לגדור מר גדירא בארעיה ואי גדר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה כשחתרה אי נמי דנפיל גודא בליליא [1] מבריז רב יוסף ואיתימא רבה דסלקון לעילא ודנחתין לתחתאה הני עייז דשוקא דמפסדי מתרינן במרייהו תרי ותלתא זמנין אי ציית ציית ואי לא אמרין ליה תיב אמסחתא וקבל זווך: **מתני׳** איזהו תם ואיזו מועד מועד [2] שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו שלשה ימים דברי ר׳ יהודה רבי מאיר אומר מועד שהעידו בו שלשה פעמים [1] ותם כל שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח: **גמ׳** מאי טעמא דר׳ יהודה אמר אביי [1] תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית רבא אמר תמול מתמול חד שלשום תרי ולא ישמרנו האידנא חייב ור״מ מ״ט דתניא א״ר מאיר ריחק

ותם פטור מן הכופר וזה וזה חייבין מיתה. ואקשי׳ בגמ׳ וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד דקטל היכי משכחת לה. ופרש רבה פי׳ ודחאו רב אשי ופירש הוא כגון שסיכן ג׳ בני אדם. רב זביד אמר כגון שהרג ג׳ בהמות ומועד לבהמה הוי מועד לאדם הרי בפי׳ דבתלתא דימני תם הוא ונעשה מועד ואם הרג יהרג ב) וזהו המועד שנסקל ומשלם הכופר ובטעמא חדא אזדו הני. ורב שימי בר אשי ור״ל ורב פפא ורב אחא בריה דרב איקא כולהו סבירא להו דבתלתא זמני תם הוא. וחזב גרסינן בפ׳ הבא על יבמתו וסתות ישור המועד הלכתא כרשב״ג דאמר בהדי׳ לשלישי תעשא לרביעי לא תנשא. והכא אמר ר״נ אמר רב אדא בר אהבה הל׳ כר׳ יהודה במערב שהרי ר׳ יוסי מודה לו. והתיבינן לפרש כל זה שראינו במקצת פירושי רבותינו הגאונים שאמרו כי בגנייהו השלישית משלם נזק שלם וכמדומה עבר אגב שישמא.

ב) פי׳ פרעון ערך שף. ג) נראה דל״ל ואם הרג יהרג פעם רביעית זהו המועד וכו׳.

מסורת הש״ס

ב) מנהדרין עו: לקמן כד:, ג) מנהדרין שם, ד) [מלה זו ליתא בערוך ולא בפסחי ואולי ל״ל ומשקי ועי׳ פרוך ע׳ מרס], ה) [יבמות סה. ע״ש], ו) [מ״ל יד״ל. ז) [ועי׳ פוס יבמות סה. ד״ה ושור].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מלת פטור פטור משסה וחייב:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה תשתום וכו׳ אפ״ל הבנים יד חבירו. עי׳ לקמן ד׳ ט ע״ש תוספות ד״ה לאילמא:

לעזי רש״י

וולט״ר [וולטי״ר]. לגלגל.

מוסף רש״י

שיסה. גירה (סנהדרין עו:). **השיך בו את הנחש.** שלחה לתת הנחש בידו והוליכו וטינא שיני נחש בידו של חבירו (שם) **והשיך** הנחש בשניו (שם עו:). **בין שיניו** הוא עומד. והרי הוא מתוקע סכין בגמנו. דלאו נגחת הוא, שהרי כלי מלאכתו בידו (שם). **מביש בסייף.** כדין דוקא (שם). מעצמו מקיא. כגיסתו, וכשהיטיו זה עדיין אין בו כדי לחתוך, לפיכך נגחת בעלמא הוא, אף על פי שידע שסופו לנקות מיהו לאו מכחו מיית (שם). **נחש בסקילה.** כדין שור שהמית, דכל בהמה ומיה כשור הן אלא שדבר הכתוב בהוה (שם). **תמול חד מתמול תרי.** ר׳ יהודה סבר מתיב לו עדיא כי שור נגח הוא מתמול שלשום, מתמול תרי שלשום תלתא, הרי ג׳ ימים (חגיגה כא:).

רבינו חננאל (המשך)

יומי נינהו שלשום תלתא ולא ישמרנו ונגח רביעית נעשה מועד ומשלם נזק שלם. רבא אמר לא שנא כתיב תמול ולא שנא כתיב מתמול תרייהו חדא יומא משמע שלשום תרי ולא ישמרנו אלא נגח עוד יום שלישי מכאן ולהבא נעשה מועד וכל מה שיגח שלם ישלם שור תחת השור ולדברי הכל נגיחה רביעית נזק שלם. ואביי ורבא בקראי פליגי ולא בעיקר הנגיחות דבהדיא קתני כל שהעידו בו ג׳ ימים ועוד הלא תראה בתחלת חזקת הבתים דמותיב במתמיה בדבר ברור אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיתייב הכא נמי עד שנה רביעית לא קמה ברשותיה ופריק הכי השתא התם מכי נגח ג׳ נגיחות הוה ליה מועד ואיזך כי לא נגח נגח מאי משלם הכא כיון דאכלה ג׳ שנים קמה ליה ברשותיה. ועוד שנינו משנה שלימה שור שגנבה את האדם ומת מועד משלם את הכופר